

№ 26. 1925/26.

4.—

1. III 1926.

КОМЕДИЈА

Дарја Фјдоровна Захарова, чланица Велике Опere у Москви, као Кармен у београдској Опери.

Darja Fjodorovna Zaharova, članica Velike Opere u Moskvi, kao Carmen u beogradskoj Operi.

Foto: Вл. Бешчић, Београд.

Comoedia

излази сваког понедеоника. Главни уредник *Никола Б. Јовановић*. Власник Издавачко Удружење „Плусштраја“ — Београд, Косовска 11.

Пикантне верзије

Промене у загребачком Казалишту

Од како су нови људи дошли у Министарство Просвете, не престају циркулисати верзије о променама на Вилзоновом Тргу и у депандансама. Али су то стално остајале само верзије, које су по неколико сати занимале фантазију савременика жељних живих сензија. Најзад су и верзије замукнуле. Али кад...

Али тад одјелном, као у бајци, преко ноћ пуче глас, који ће се, докле овај број буде у продаји, изгледа, акредитовати: о пертурбацијама на позорницама које највише долазе у ХСС-»сферу интереса«.

Г. Фредерик Рукавина, управник осјечког позоришта, долази за директора Опere у Загреб, а г. Пера Коњовић добија положај г. Рукавине. Г. Иво Рајић, директор Тушканца, постаје директором загребачке Драме, дужност која је имала свог вршиоца у лицу г. Кулунцића од како је г. др. Гавела дошао у београдску Нову Зграду. Г. Бах постаје генерални секретар у Загребу, а за интенданта долази г. Трешчец, који је већ био на томе положају пре рата и, према томе, није био novus на Вилзонову тргу, иако је, првога пута, био нов човек за позориште.

А г. Бенешин? Њега и не пензионишу чак; њега немилосрдно постављају за наставника глумачке школе. За сад јеш нису пронашли закон по коме би га могли натерати да се те генерозно понуђене му «синекуре» и прими, али ће можда ипак наћи модус.

Душе ваља, нико нема патент да до смрти своје седи на неком положају, али у колико неко дуже седи, у толико су више у обичају извесни обзир кад га уклањају. Међу културним светом избегава се бар врећање осетљивости, тражи се и налази се форма. Неагода је, у овоме случају, што истовремено ради једна финансијска комисија, која још није ни извештај свој поднела министарству... Ако се новим људима у Министарству не свиђа систем буџетирања управе казалишта, на који је она у осталом била принуђена стицајем прилика, могао се, најзад, бив. интенданту, у четири зида његове канцеларије, оставити »слободан« избор између професуре у глумачкој школи и пензије. И он би већ умео извући консеквенце, за љубав новог система и нове праксе, коју он није могао усвојити. Или није хтео (не упуштамо се у то), у толико прешто су његов систем и праксу трпели неколико година. Или би их, можда, и усвојио, шта ми знамо?

Зато, ето, и зачуђава та вратоловна прешност, једне ноћи кад шефови т. ј. Министар Просвете и његов помоћник, г. др. Андрић, нису били у Београду, те свакако нису ни узели видна учешћа у овом театралном ефекту просветне администрације. И зато нам све ово помало личи на једну верзију, која уз то није лишена ни извесне административне пикантности.

А нови људи у Загребу, на Вилзонову Тргу и у депандансама? Њих бар немамо потребе представљати позоришном свету: нису они ни мало нови!...

Н. J.

Из света

Паралелизам Загреб—Милано

Прошле недеље извођена је у миланској Скали Мусоргскога опера „Хованшини“, која ће се у најкраћем времену изводити и у Загребу, ако нова управа не буде мењала програм рада и фиксирали репертоар.

Анатомија кина

У чему лежи тајна „Великог Мутавка“?

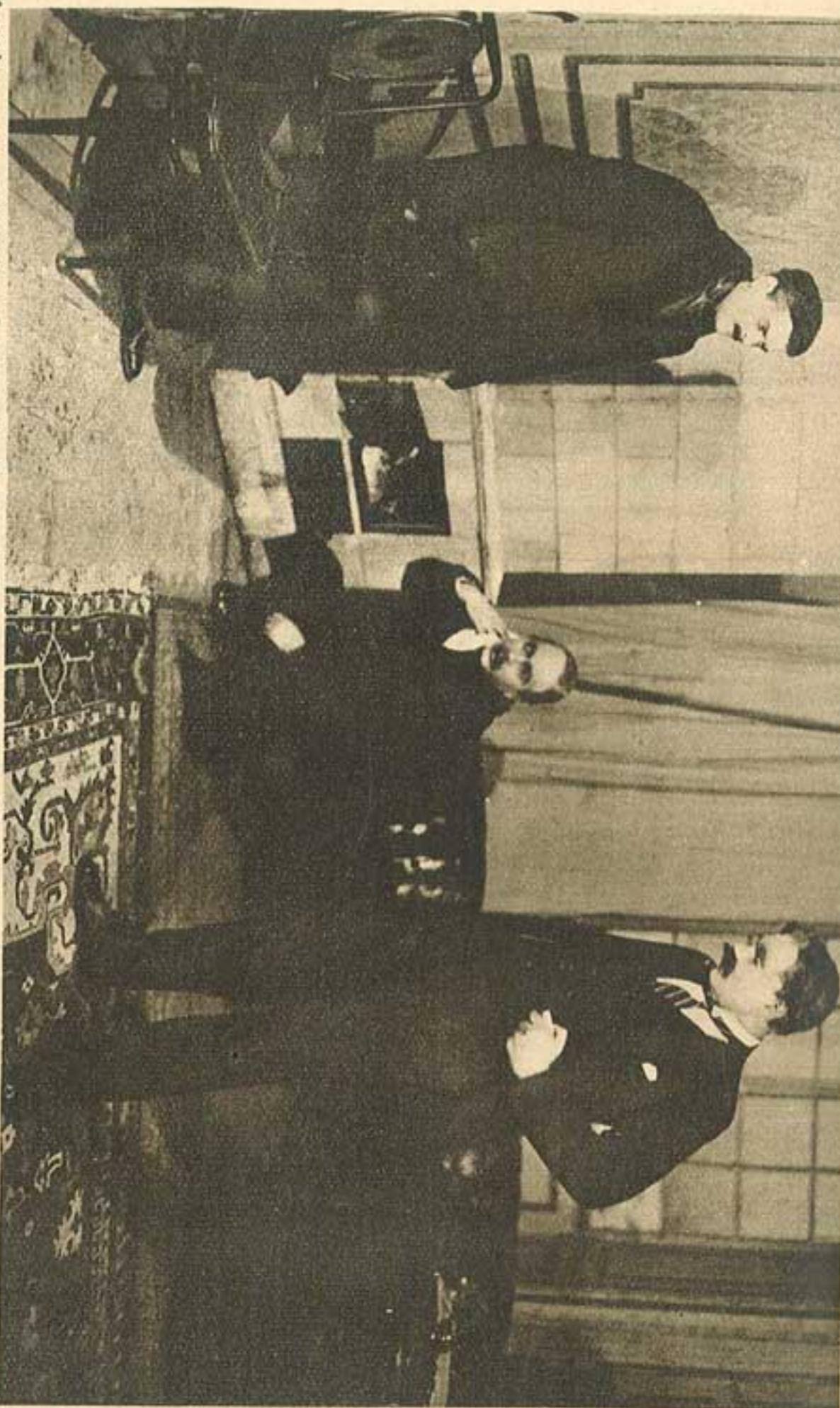
I

Ништа живце толико не умирује колико кинематограф. Ја мислим да се њему наноси неправда. Кинематограф се може грдити још једино из спобизма. Јер на свету има још само једна бајка, и та је кинематограф. Сећам се како је волео „Великог Мутавка“ покојни наш писац Леонид Андрејев.

Кинематограф игра тако велику улогу у данашњем друштвеном животу, да заиста вреди размислити о његовим бучним и широким успесима. У чему је тајна техничких побоносних успеха, одакле му она привлачна моћ над гомилом која хлени за позорјем, зашто он потпуно туче позориште?

Тврђа да кинематограф тријумфије над позориштем захваљујући јевтиноћи и снагом веће елементарности, па према томе и веће приступачности разумевању широких маса — очигледно је недовољна и чак, просто на простоту, и нетачна. Та, кинематограф привлачи гледаоце сваког имовног стања без обзира на ступањ њихове материјалне снаге. С друге стране, позгајем неке високо умне особе, које нећете намамити у позориште, али које не могу живети без кинематографа.

Очигледна је ствар да се победни поход кинематографа у наше доба даде објаснити само неким дубљим узроцима у вези с некојим померањима у психологији савременог човека. Ето, зато кинематограф са својим успесима заслужује да буде предмет социолошког испитивања.

"Многа љета", премиера у београдском Народном Позоришту. Сцена спаљивања тестамента: Љубомир Вуковић (В. Јовановић, лево), Димитрије Вуковић (чуни крај пеки где гори тестамент, Божа Николић) и Филип Марјановић, адвокат и члан Упр. Одбора банке (Д. Раденковић).

— Foto: В. Ђорђић, Београд. —

"Многа љета" Душана С. Николајевића, премиера у београдском Народном Позоришту: Гинић (Јован, слуга) и Гошићка (Јованка (Јованова жена), у промени).

— Foto: В. Ђорђић, Београд. —

Сличности?

Да расмотримо има ли кинематограф макар чега заједничког с овим уметностима с којима се граничи на први поглед!

Сликарство? Па кинематограф везан је са сликарством само оном чисто варљивом везом, којом је с њим везана и фотографија. Овде, у противности са сликарством, нема ниједне природне боје, нема чак ни црне ни беле боје, већ постоје једино оне својствене чисто фотографске боје из лабораторије. Ни тов ни перспективу не види око уметниково очако како их даје објектив фотографског апаратса.

Књижевност? Кинематограф тражи предмете сасвим нарочите врсте и у потпуно особеној обради и постави, где се одстранује управо све оно што у правом књижевном производу сачињава његову уметничку вредност. Чак се и „Три мускетара“ — зар има, молим вас, „кинематографскијег“ производа? — за кинематограф појављују као исуваше „књижевног дела“, па их је за филм требало кастрирати и попростачити. Не храни књижевност кинематограф, већ напротив, последњи унакажује књижевни укус савременог читаоца. Завирите мало у савремене романе по новинама, у оне авантуртичке, који сада имају тако огроман успех код публике! Ето то је заиста „кинематографски“, али зато књижевност није чак „ни иоћевала“ по тим романима.

Позоришна уметност? На први поглед, ту као да је доиста она директна веза. Него, ето једне занимљиве ствари: кинематограф има своје нарочите глумце, који ретко кад да спадају међу позоришне трудбенике, док позоришне знаменитости највећим делом немају успеха на кинематографском попришту: чак ни сама Дузе није имала успеха на филму.

И најзад, музика? Та, зар се без музике кинематограф да и замислити? Али ако чак и мутаво позориште, например пантомина и балет, имају потребу у музики, која је за њих нарочито писана, — у кинематографу можете свирати што вам до воље стоји, јер ту музика није потребна по својој емоционалној садржини, већ на првоме месту по ритмици своје звучне „мустре“ и шаре; у кинематографу гледалац се не упира ухом у музiku, већ само клизи по ритмовима звукова у сагласности с ритмовима оног позорја.

Према томе, веза кинематографа с уметностима чисти је призрак. Он се за њих везује само у толико у колико се при томе из самих уметности одстрањује њихова уметничка битност и срчика.

На чиме кинематограф привлачи гледаоца? Али о томе у наредноме броју.¹⁾

J. Ракитин.

¹⁾ Овај чланак г. Јурија Ракитина уредник је поделио у поглавља и у наставке, зато што му простор не дозвољава да га штампа у једноме броју.

Уредништво

Један јубилеј

Фран Новаковић слави 25-тогодишњицу глуме, која га затиче у сарајевском Народном Позоришту

1883. године била је у Србији зајечарска буна; те се године редно у Загребу Фран Новаковић. До 1901. године он није интересовао многобројни свет који сада о њему води рачуна и који ће његов глумачки јубилеј прославити више него он сам. А те 1901. г. он је, више него икада, противставио своју вољу воли својих родитеља, отишавши у глумце. Оде и нестале га.

Додуше, знало се да је отишао у Карловац, трупи Драгутину Фрајденрајху; и да су сви заједно прешли у Земун, па у Сарајево и, најзад, у Мостар. То сељакање трајало је три године, али Фран Новаковић ће игра. Никако. Управник Фрајденрајх не даје улоге младоме Франу Новаковићу, јер сматра да шегрти глумачке уметности, ако од њих треба да постану мајстори, имају прво да гледају, што дуже да посматрају, да пореде, да уче. И тек кад су стигли на Сушак добија Новаковић своју прву улогу у комаду „Последњи Зринјски“: играо је Каџенштајна. Благотворно дејство дугогодишњег посматрања показало се одмах. Новаковић је ћа отвореној сцени добио заслужени аплауз. То је исто што и добровољцу официрске еполете у првом окршају. Родитељи су били побеђени, Фрајденрајх је славно тријумф, а млади човек добио је кураж.

Него Фрајденрајх добије ангажман у Загребу и распусти дружину, а Новаковић ступи у путујуће позориште које су са неколико другова сачињавали Тома Стојковић и Драгутин Вуковић (који је сада у Осијеку). Тако су пропутовали Босну, Херцеговину и Далмацију, да из те трупе Новаковић пређе у Војводину. Њоме је крстарио све до 1905. г., са трупом Јована Марковића. Затим пређе у Србију, у Пожаревац, где је био ангажован у нишком позоришту „Синђелић“, с којим пређе целу предратну Србију.

За време балканског рата Фран Новаковић напусти Делинову дружину и пређе у Буњићеву трупу, кад изиђе позоришни закон, који је био израдио г. Грол. У позоришту „Трифковић“ био је Новаковић све до евакуације Србије, када га аустријске власти затворе као војног бегуница. А чим је пуштен из затвора, са другим глумцима који су се такође били дочекали слободе, створи трупу у Беловару. Одатле пређе у Вараждин, пошто су му се другови били распрштали на све стране. Затим је с неким колегама прокрастарио целу земљу север Србије, поново, а кад је трупа била у Подгорици, буду сви ангажовани за новоосновано сарајевско позориште.

Лепосава Дугалић као Јелкица у „Многаја љета“, драми Душана С. Николајевића
Leposava Dugalić kao Jelkica u „Mnogaja ljeta“, drami Dušana S. Nikolajevića.

Н. Гошић као Милић, трговац и члан Упр. N. Gošić kao Milić, trgovac i član Upr
Одбора банке у Николајевићевом комаду Odbora banke u Nikolajevićevom komadu
„Многаја љета“.
„Mnogaja ljeta“.

Foto: Влад. Беачић — Београд

Фран Новаковић најрадије игра карактерне улоге, пошто осећа да му оне „најлепше леже”. Али — силом околности — игра све, као и сви глумци, више или мање, по провинцијским позориштима. Прави скокове од „Собе број 6” до „Скапенових подвала”, и томе слично.

Водио је и неколике успеле режије. Овај скромни човек — невероватна ствар за глумца, је л' те? — каже, кад га запитате, да је то чинио због хонорара, а о успеху неће ни да говори.

10. марта слави свој двадесетогодишњи јубилеј у комаду „Посао је посао”. Ми му честитамо унапред: нека бар једанпут у животу — аконтира!

H.

Тазе! Тазе!

Чича Илија Станојевић мења фах: он је пропевао!

Последњих дана Чича Илија Станојевић шета по вароши са једном страшно повећаном ноздрвом, левом, која је запушена једним правим правцатим пампуром. Личи страшно на младеж, али је на незгодном месту. Ја сам видео чичу та квог, у бифеу, при чапи вина.

Чича је, истинा, пио вину, али је иначе било све у реду: јер није пио из флаше, него је пио шприцер, тако да с његове стране није могло бити, рецимо, нехотичне неке забуне о месту запушача. Причашао је неке интересантне ствари о Скадарлији.

Гледам ја у онај запушач, гледам изазивачки, не бих ли склонио чичу да ми каже откуд ту чеп. А чича осећа шта ме копка и залио се, залио се — вином, и ћути. Ђути презиво. Тако сам и изашао.

Кад смо се кроз један сат срели поново і зратима, па ту нашао и г. Матачић, диригент Опере, чича рече одједном:

— А...

— Молим?

— А... Аа...

— Хтели сте нешто рећи?

— Ааа... Аааа... Највећа новост: пропевао сам. Слушајте: Ааа... Је л' добро. Аааа!...

И стаде објашњавати, забацив главу на више:

— Чујају ми доктори из поса полице. И лепо су их испучали и ја сам, ето видите, лепо пропевао. И од сад спадам у вашу надлежност! окрете се и рече г. Матачићу, који је примио к знању ову важну новост и пријавио управи новог првака београдске опере, Илију Станојевића-Чичу, који сад, ето, отпочиње своју другу каријеру.

K.

Припремање премијере

Даљи одломци из пишчевог предговора „Св. Јованци“ од Бернарда Шоа

Премијера „Св. Јованце“ биће у београдском Народном Позоришту средином марта. Овим бројем настављамо доношење карактеристичнијих одломака из пишчевог предговора комаду, који ствар расветљује и помаже бољем разумевању.

Контраст с Наполеоном

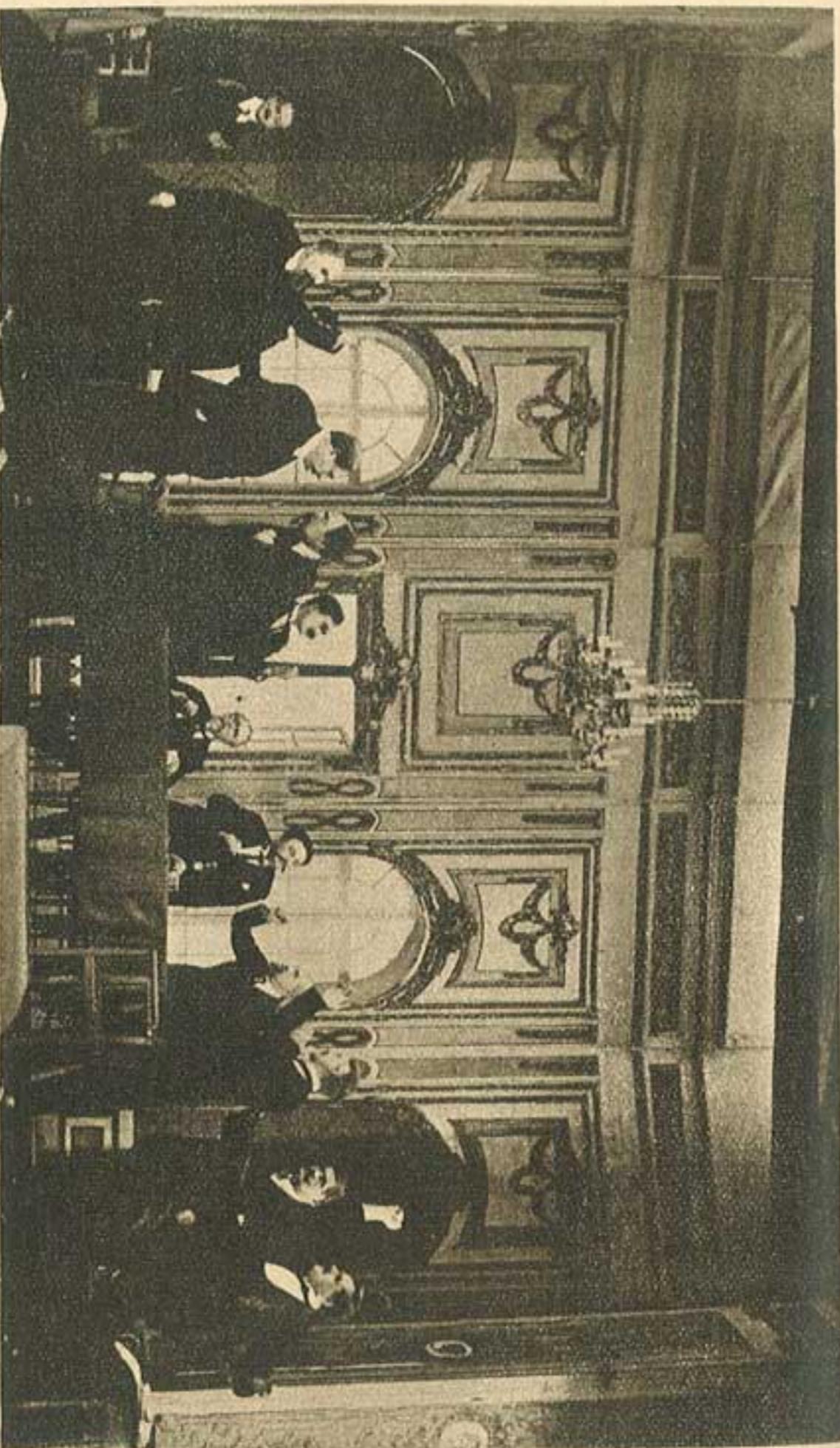
...Сократ је осуђен да испије кукуту, Христос је распег а Јованка спаљена га ломачи, док је Наполеон, дотрајавајући своје дане на Си. Јелени, бар умро у својој постели. Међутим, толике егзекуције које заузимају знаменита места, умиру природном смрћу у свој слави краљевства свога света. Ово показује да је много опасније бити светац него бити освајач. Они који су, као Мухамед и Јованка, били и једно и друго, доказали су да освајач мора спасавати светитеља и да пронаст или заједње значе мучеништво. Јованка је била спаљена а нико из њене партије није ни прстом макнуо да је спасе.

Другоги које је одвела слави, непријатељи којима је покрачила част и победила их, и краљ Француске кога је крунисала, и енглески краљ чију је круну једним ударцем ноге бацала у Лоару, сви су они били задовољни што су је се отарасили.

Да ли је Јованка била невина или је била крива?

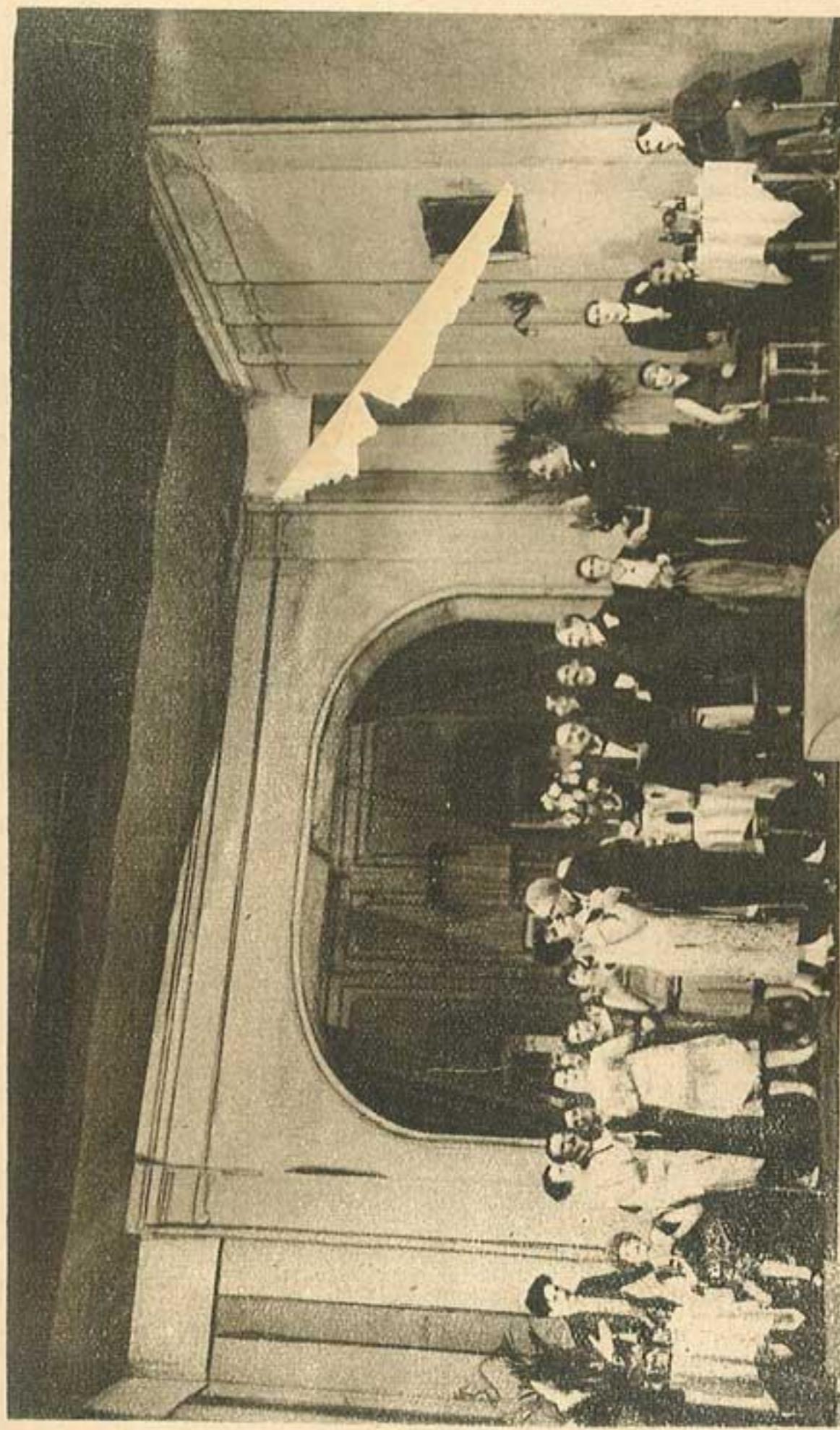
Пошто би једна одвратна инфериорност произвела исти резултат који и једна узъишена супериорност, питање које се има претрести састоји се у томе да сазнамо: шта је деловало у случају Јованчином. Њени савременици решили су га на њену штету, после једне веома дубоке и врло савесне процедуре. Уништење процеса двадесет и пет година доције, дато под видом Јованчине рехабилитације, у ствари била је само потврда оснажења миропомазања Шарла VII. А тек је смејано поништење од стране једнодушног потомства, уништење поткрепљено парочитим начином канонизацијом Јованке, раздрузгало првобитну процедуру. Ово је учинило да се ставе под суд и саме њезине судије. До сада, процес против њих био је много неправничији него суђење Јованци.

Сљакако, рехабилитација из 1456., ма колико било корупције при томе, иружила је, стварно, задовољавајући тако све разумне критике, дозвољен доказ да Јованка није била ни вулгарна мегера, ни проститутка, ни вештица, ни богохулитељка, ни већи идолопоклоник од самога пана. Кратко речено, ова рехабилитација је доказала да се она ни у ком по-гледу није владала рђаво, ако се изузме да је водила солдатски живот, да је носила мушки одело и да је имала одважности. Напротив, она је била добре нарави, иесумњиво невина, веома побожна и врло скромна и трезвена (чак ћемо назвати и аскетским њене оброке, који су се састојали од хлеба натопљеног у обично вино, ту пијаћу воду код Француза). Била је врло добродушна и, ма да добар и издржљив војник, неспособна да поднесе разуздан разговор или распуштеност у понашању. Повела се на ломачу без и једне мрље на своме карактеру, али ако се узме у обзир она безграница уображеност, она гордост, како су то називали и која ју је туда одвела. Зато би био прост губитак времена хтети доказивати да ју Јованка из првога дела комада — писана у форми хронике — Јованка Хенрика VI, из времена Јелисавете (с претпоставком да је Шекспир ретуширао), грубо оцрњује у последњим призорима, из сличности за шовенски патриотизам. Блато којим су се на њу бацили

"Mnogaja ljeta". Dušana S. Nikolaevića, I. čin. Svadja na sednici Upravnog Odbora: D. Gošić (pred. Upr. Odbora, u sredini), Sotirović (Rajko Manojlović, član patriotskih udruženja, desno), Radenković (Filip Marjanović, levo), M. Ristić ("čovek koji radi s novcem", do Radenkovića), Gošić (do njega).

— Foto: Vl. Bećanin. Beograd. —

"Mnogaja ljeta", III. čin. Prstenovanje Filipove Jelice i Dimitrijeve Boje. Jelica Borđević, pred. Upravnog Odbora (D. Gošić) i jelka, žena F. Marjanovića ("odi, kumo, da te čoki kum")...

— Foto: Vl. Bećanin. Beograd. —

сада је спало тако потпуно, да више није потребно да је још пере ма који модеран писац.

Много је теже ослободити се блата које је бачено на њене судије и лепа који толико унажају њено лице, да је више не можемо ни познати. Када је шовенско испоштење учинило и најгоре с погледом на њу, секташко испоштење (у овом случају, протестантско испоштење) послужило се њеном ломачом, да се бори против римске католичке цркве и против инквизиције. Најлакши начин да се од ових установа начине раздјели једине мелодраме био је да се Јованка начини њеном јунакињом. Ова мелодрама мора се одбацити као предмет одвратности.

Јованка је добила, од стране цркве и од Инквизиције, суђење бескрајно нравичношћије него што га данас добија ма који други затвореник њене ерсте и у њеноме положају од стране једног званичног световног суда, па је и пресуда с погледом на њу била строго саобразна закону. Она није била ни мелодрамска јунакиња, т. ј. напуштена једна љубавница, лепа физички и паразит јунака исто толико лепог; али она је била геније и светитељка, и од прилике у толико се потпуној мери разликовала од драмске неке јунакиње колико то може бити људско једно биће.

Будимо тачни с погледом на значење термина. Геније је личност која види даље и испитује више из основа по остали свет. То је личности која има сасвим други систем моралних процена него га имају други људи, и која је надарена довољном енергијом да оствари ту вишу визију и оне процене на начин који најбоље пристаје њеним специфичним талентима. Свестан је онај који може да буде канонизован зато што је практиковао херојске врлине и имао откровења, или добио овлашћења једнога реда који црква технички квалификује као натуриран.

Ако је какав историчар антифеминиста и не верује да жене могу бити генијалне у гранама које су мушки традиционално, никад неће видети ништа у Јованци, чији се геније посветио практичним стварима, нарочито војничкој вештини и политици. Ако је рационалиста у толикој мерни да одриче и само постојање светаца и да тврди да нове идеје не могу доћи другачије до свесним размишљањем, никад неће успети да разуме Јованку онакву какву је била. Њен идеални биограф мора бити ослобођен предрасуда и тенденција XIX века, је мора разумети средњи век, љимску католичку цркву и свето римско царство, много интимније него што су то икада схватили наши либерални историчари.

Најзад он мора умети да одбaci сваку пристрасну идеју односио по-лова и о њиховој романтици, и сматрати жену као женку рода људскога и га а не као једну различиту анималну врсту, која има нарочите чаре и слабости.

Јованчина лепота

О овој последњој тачки брутална истина је у томе, да се свака књига о Јованци која је почиње описивати као лепоту, мора сместа бацити у ред романа. Нема ниједног јединог друга Јованчиног, како у селу тако на двору и у логору, који би икада тврдио да је она била лепа, чак кад би покушао да се допадне краљу хвалећи њу. Сви они који су се дотицали овога предмета формално су изјављивали да је њој недостајало попне привлачности у толикој мери да им је то изгледало прано чудо, с по-гледом на то што је она била у цвету младости и, између осталог, ни ружна, ни неспретна, ни наказа, нити непријатна својом личности.

Очигледна истина је у томе што је она, као већина жена оног снажног типа који је способан да управља, изгледала неутрална у сукобу споља зато што су је се мушкиари плашили и сувише, да би се у њу могли заљубљивати. Она сама тако није била без спола јер, у пркос навиности на коју се заветовала до извесне мере и коју је очувала до своје смрти, она никад није била искључила могућност удаје. Али удаја и припремне мере привлачења, гоњења и ловљења мужа нису биле у њеној природи.

Јованка је имала друга послна. Формула Бајронова: „Љубав мушкирца у животу мушкирца ствар је за себе; за жену то је цео њен живот”, па њу се није могла применити више него на Ђорђа Вашингтона или на свако друго мушкиро лице које делује у правцу херојства. Да је живела у наше време могле би се продавати поштанске карте које је представљају као генерала, али се никад не би продавале карте које је приказују као суптанију.

Уосталом, постоји један разлог за претноставку да је имала необично лице. У Орлеану, неки вајар њенога доба начинио је кип једине младе жене под шлемом, чије је лице јединствено у тој уметности. То, очигледно, није идеално неко лице, већ портрет. Међутим, та глава је тако мало обична, да је таква каква се није видела на живој жени. Подозрева се да је Јованка и несвесно послужила томе вајару као модел. За то нема никаквих доказа. Али оне очи тако изванредно размакнуте, тако снажно побуђују питање: „Ако та жена није Јованка, ко је она?“ да ја и не тражим друга доказа и чикам оне који пису магија њенога мишљења нека доказују противно. То је једна дивна фигура, али потпуно неутрална са гледишта љубитеља театralне лепоте. Овај љубитељ охладиће се можда на крају пред прозаичном чињеницом да је Јованка била бранитељка у једном процесу за кршење обећања брака, да је сама водила своју парницу и да је добила спор.

Наш успех

Г-ђа Мара Таборска у Прагу

Пре неки дан вратила се из Прага првакиња београдске драме, г-ђа Мара Таборска, која је у Нродном Драмију гостовала у улози Норе. Наша уметница поздрављена је најтоплије од целокупне критике, тако да је ово њено гостовање у Прагу донело чести не само њој, већ и установи којој је она поклонила најлепше године свога живота. Ми ћемо се још вратити на ово гостовање.

У спут

Трупа Питојева у Букурешту. Није искључено гостовање у Београду

Према једном телеграфском извештају из Букурешта трупа славног Питојева, директора париског *Уметничког Позоришта* гостује сада у Букурешту у овим комадима: *Св. Јованка* од Б. Шоа, којој је тако сјајно кренрала насловну улогу Јудију Питојев, затим у Пиранделовим комадима *Хенрик IV* и *Шест лица траже аутора*, у Толстојевом *Царству мрака* и у *Госпођици Буре* од Клода Ане.

Није искључено могућност гостовања ових славних Руса, театарских пионира у Паризу, и код нас, у пролазу, било у *Шест лица* било у *Царству мрака* или и у *Госпођици Буре*, пошто ће *Св. Јованка* и *Хенрик IV* иначе изићи на репертоар београдског театра у најкраћем времену.

1. Као Келерман у Старом Хајделбергу. — Доле лево: Сељак у „Ђиди“. — 1. Као Kelerman u Starom Hajdelbergu. — Dole levo: Seljak u „Djidi“.
Atelier ‚Messinger‘, Sarajevo.

Фран Новаковић - Fran Novaković

слави 10 марта 25-годишњицу у Сарајеву.
slavi 10 marta 25-godinju i Sarajevu.

Драмски пријатељ сарајевског Народног Позоришта изашао ће на јубиларној представи у комаду „Посао је посао“. — Dramski prvak sarajevskog Narodnog Pozorista iziće na jubilarnoj predstavi u komadu „Posao je posao“.

3. Као Отело у истоименој Шекспировој трагедији. — Доле: Као Uriel Akosta. — 3. Као Otelo u istoimenoj Šekspirovoj tragediji. — Dole: Kao Uriel Akosta.
Atelier ‚Messinger‘, Sarajevo.

Мила гошћа

Дарја Фјодоровна Захарова која је, пре дан-два, ангажована за сталну чланицу боградске опере

II

Петрограђанка, свршила је конзерваторију 1910. г. Тада је ступила у Марински театар, где је била осам година...

— Па је настало шест тешких година, веома тешких, прихватила је уметницу, када се морало на југ, у Одесу.

Опде и у Кијеву по једну годину дана, па 1921. г. гостовање у Москви, у Великом Театру, због „Кармен“. У Москву је била г-ђа Захарова позвата на гостовање нарочито због ове улоге, али је тамо сстала пуне две године...

— ... А када се на државним позорницама појрнуло у материјалном погледу, ми смо кренули по целој Есерској.

— ? ? ?

— Тако се данас зове Русија! С. Р. Р. Р.... рекла је госпођа просто.

Писали су „концертирана“ и „зарабативаћ ћењи“...

— Па ипак, поче госпођа некако свечано и повищеним гласом, наглашујући речи, — па ипак хтела бих вам рећи да се, без обзира на тешка времена и на све што смо преживели, сценска уметност у Москви налази на великој висини, као пре. У Великој Опери дате су недавно, поново, у новој постави, потпуно европски, опере „Лоенгрин“, „Аида“, „Кармен“. Ту бих желела да споменем највећег оперског режисера Лоског.

— Зар само њега? Но Москва је центар позоришне уметности. Имаће ту...

— Има људи, али је мало људи који се толико истичу. Од редитеља имате двојицу, сваког у својој грани. Мајерхолд у драми и Лоски у опери. Ја, разуме се, и за своју школу гласа и за сценску рутину све дугујем Маринском театру, али ће ми Лоски као редитељ и Шаљапин као незаборавни учитељ сцене, остати у вечитој успомени. Код Лоскога сам певала Мусоргског Хованишчину и Марину Минину у Борису Годунову. Ту су Лоски и Шаљапин преврнули све. Од почетка до краја на свој начин, и уче вас свакоме кораку, као дете. С Лоским сам простиријала целу „Аиду“, стилизовану. А „Кармен“ с Мајерхолдом у Маринском Театру још.

— Зар нема младих?

— Има их; али се ниједан толико не истиче као ова двојица, ни из далека. А сценска уметност иде напред. Старији. Старији работници дају из себе ново. Они стари. Настављају где су стали, настављају снагом свога генија.

— Па Мајерхолд представља последњу струју, крејњу левину!

— Мајерхолд је генијалан човек и ужива огромно поштовање. — али Мајерхолд није више млад човек. Око педесетак.

— Шта се спремало у опери када сте ви одлазили?

— „Салома“. Треба да се даје на пролеће, али се ту никад виши позитивно не може рећи. Буде да обећамо за једну, а дајемо тек друге, идуће године. Јер код нас се понекад комад проба и годинама!...

— Ви сте код нас певали „Кармен“. Читао сам у стручним листовима да има тамо и друга „Кармен“, преиначења, с другим насловом: „Карменсита и солдат“...

— Јест, то је оперска трупа художественика, с Немирович-Данченком на челу. То су, стварно, покушаји, та преиначења. Хтели су да Бизеа приближе Меримеу. Израдили су масу детаља, али због тога се изгубила општа линија. Покушаји су свакако занимљиви, али само покушаји. Исто тако и у Петрограду, у Маринском Театру, врше се покушаји: ставе тако ствар на репертоар, даду је 1 или 2 пута, па је скину с репертоара...

— Критика?

— Није довољно компетентна и у великој је мери тенденциозна. Зато се код нас критици не придаје значај а уметници су према њеним мишљењима равнодушни. Недовољна компетентност њихова томе је крича.

— Има ли позоришних листова?

— Има. „Нова рампа“, на пример, „Живот уметности“, и још 2—3. Ја им се ве сећам ни имена.

— А публика?

— Ми смо одувек имали хладну и строгу публику. Сад је још хладнија и још строжија. И мрачна, натмуреџа. Наша је публика увела и апатична; она је лења и равнодушна и строжија ио онда.

— Зар је тако тешко задовољити вашу позоришну публику?

— Не, није она таква зато што је нездовољна нашом уметношћу, већ услед неке опште алатије. Нема у њој елана, не може и не уме више да се одушевљава наша позоришна публика. Ми смо изгладијели за срдачнијим и приснијим односима са гледалиштем. На позорницу излазимо са страхом.

— А код нас, госпођо? Наша публика?

— Дивна! Ваша је публика...

— Мислите?

— ... Чудеснаја ваша публика! Ваша публика отвара уметнику вољу за стварање...

— Зар?

— Ваша публика — клад.

Народно Казалиште, Осијек, поводом Вердијеве опере „Крабуљни плес“: 1. Рикард Шварц, капелник и 2. Милан Пихлер, баритон (певао партију Рената).

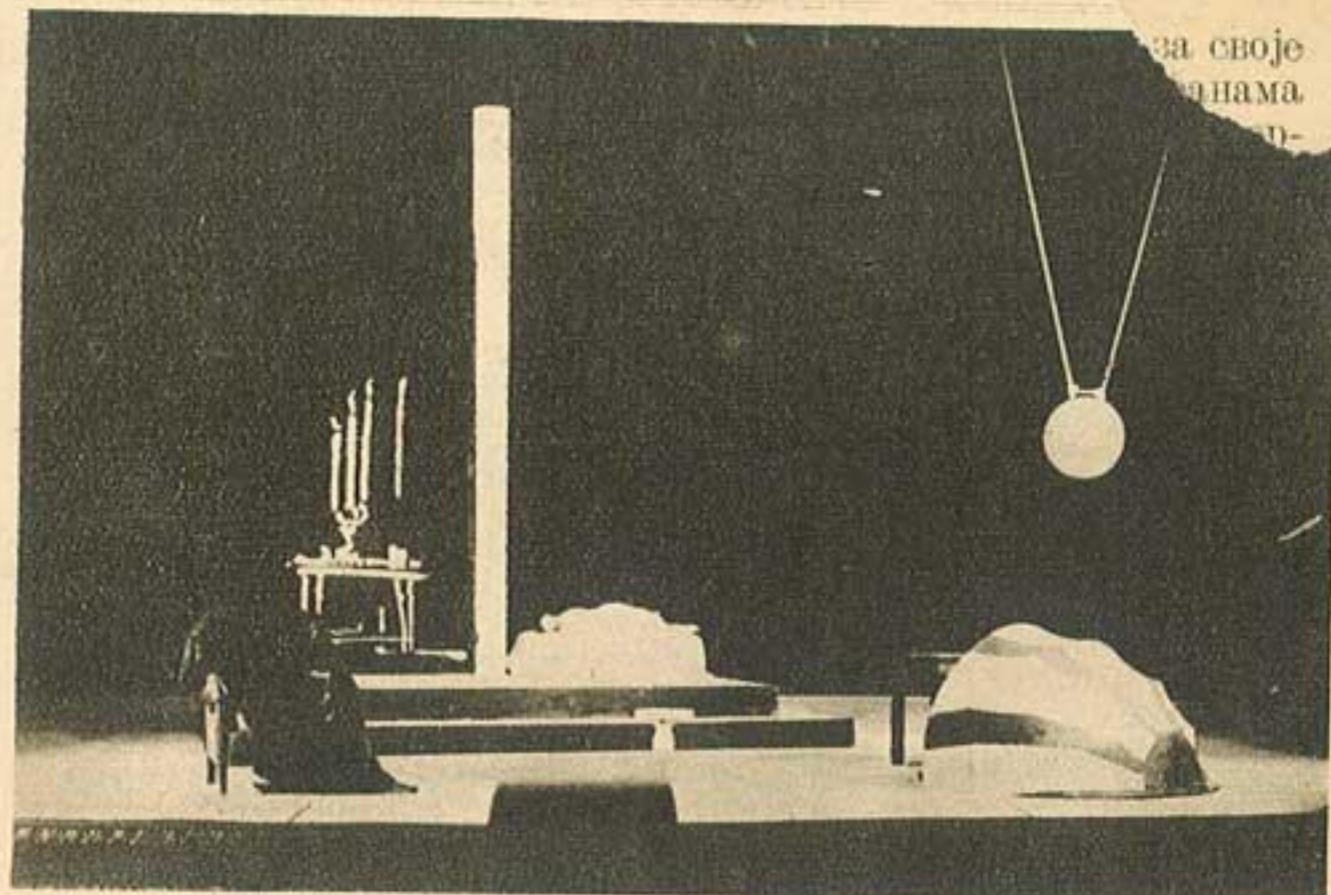

Narodno Kazalište, Osijek, povodom Verdi-jeve opere „Krabuljni ples“: 1. Richard Švarc, kapelnik i 2. Milan Pihler, bariton (pevao partiju Renata).

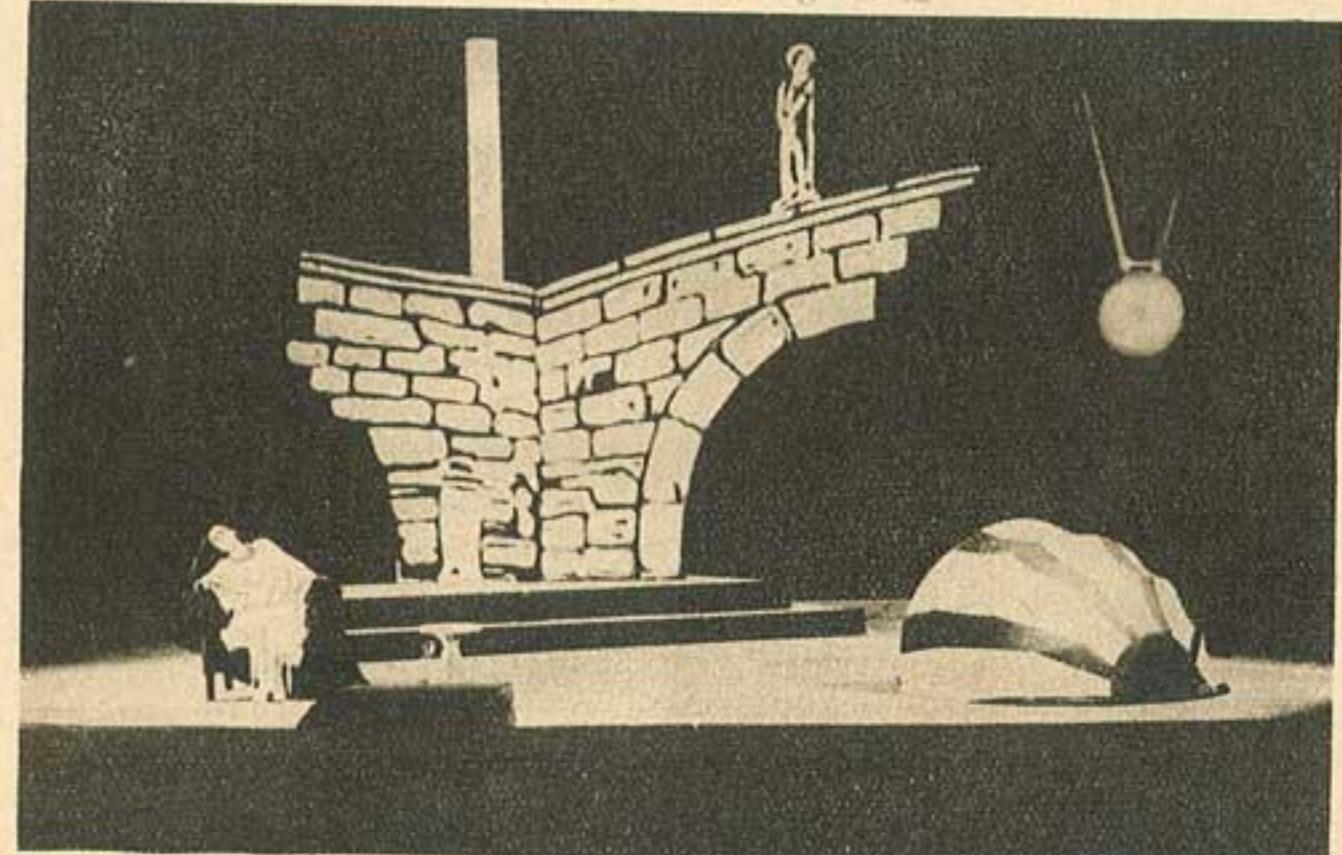
Ивица Бранковић, „мала Бираги“ у оси-јечном Народном Казалишту.

— Foto: Вл. Бешчин, Београд. —

Беговићев „Пустолов пред вратима“ у Беговићев „Pustolov pred vratima“ u zagrebачком Народном Казалишту. Режија баћком Narodnom Kazalištu. Režija d-ra Branka Gavеле.

— Foto: „Tonka“, Zagreb. —

Декор Љубе Бабића за Беговићевог „Пустолова пред вратима“ (Вика Подгорска, но-силац гл. улоге, у наслонјачи).

Dekor Ljube Babića za Begovićevog „Pustolova pred vratima“ (Vika Podgorska, nosilac gl. uloge, u naslonjači).

— Foto: „Tonka“, Zagreb. —

"клад" на рускоме језику значи благо.

Ах, како га је лако наћи. Ако је веровати милој гонхи са севера, доволно је потрудити се до нове зграде београдског Народног Позоришта.

H. J.

У Нишу

Градско повлашћено позориште. - Чича, Добрица и Гинић. - Парадокс са субвенцијом.

Познато је, да Ниш има своје позориште од пре тридесет и више година. За то време оно је променило много управника и кроз њега прошли многи наши признати глумци, од којих су и сада многи живи и растурени по разним позориштима. У њему су многи и почели своју глумачку каријеру. — Добрица Милутиновић и други.

Задочнела сезона

Ове године, изузетно, нишко позориште задочнило је са почетком своје сезоне, јер је у Нишу отпочело свој рад тек 12. децембра 1925. год. Узрок овом одоњењу је у томе, што је своју летњу сезону у Врњачкој Бањи завршило тек почетком септембра. Из Врњачке Бање трупа је отишла у Крагујевац, где је дала 40 представа. Онде су гостовала наша два признати уметника са по неколико улога и то: Чича Илија Станојевић и Добрица Милутиновић.

Из Крагујевца трупа је, на позив Пироћана, отишла у Пирот, где сваке године даје по 20—30 представа. И овде је наш стари ветеран — Чича Илија врло успешно гостовао са неколико својих улога. За тих неколико пријатних вечери, које им је Чича Илија својим играњем пружио, Пироћани су са своје стране приредили Чичи Илији једно пријатно изненадење. Последње вечери његовог гостовања, у име грађана града Пирота, адвокат г. Д. Пешуновић захвалио се Чичи Илији, предавши му у знак захвалности и за успомену један врло леп и скupoцен пиротски ћилим.

10.000 динара помоћи

А окружни одбор округа пиротског, ценећи рад овог позоришта и напоре његовог управника г. Љуб. Рајчића, унео је у свој буџет за 1926. год. 10.000 динара као помоћ, да би позоришту омогућио и олакшао долазак у Пирот и ове године.

И тако је позориште у Нишу тек од пре два месеца, дајући своје представе у сали хотела „Руски Цар“. Јер то треба

знати, Ниш ни до данас није стигао да подигне зграду за своје позориште, те је оно принуђено да се потуца по кафанама где публика за време представе сваки час слуша разна интермеца од стране келнера. Но, о питанју зграде биће говора другом приликом опширније.

Овогодишња сезона

Овогодишња позоришна сезона у Нишу отиснета је познатом и симпатичном комедијом „Код Белог Коња“. Од старог репертоара до сада су игране ове комади: „Какав отац такав син“, „Вентица“, „Мамзел Турбијон“ „Карлова тетка“, „Кармен“, „Две сиротиће“, „Мајчин благослов“, „Стари Каплар“, „Звонар Богородичне Цркве“, „Лондонски пројекцији“, „Шерлок Холмс“, „Укроћена горопад“, и т. д. Од новитета, као премијере датане су до сада: „Препредени Анатол“, „Осма жена“ и „Пуковник Јелић“ од М. Предића, који је до сада игран два пута са великим успехом. — Спремају се пак за март, и даље, ови новитети: „Кад би хтела“, „Кафаница“, „Свадбени марш“, „Шагринска кожа“, „Нага жена“, „Кнегиња од Багдада“, „Арлезијанка“, „С љубављу се не шали“, и други.

Гинићево гостовање

У скоро се очекује гостовање г. Дим. Гинића, члана и редитеља београдског народног позоришта, који ће режирати нов комад „У затишју“ и креирати неколико својих познатих улога из његовог богатог репертоара.

Трупа

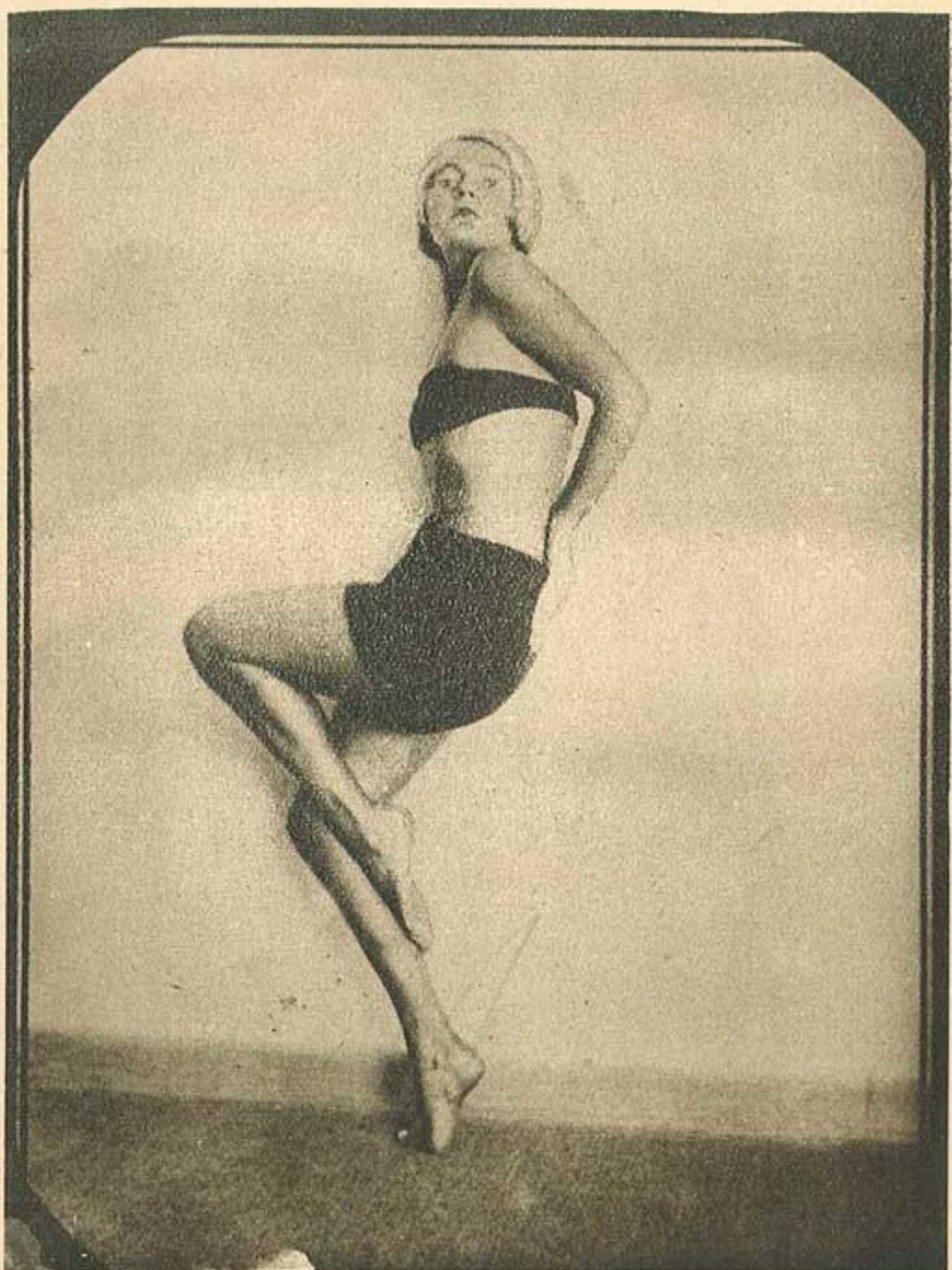
За долазак г. Гинића влада у Нишу велико интересовање. А то није никакво чудо, кад се зна, да је он врло омиљен у Нишу, где је провео неколико година све до светског рата.

Трупа нишког позоришта сада броји око 30 чланова и то: 12 женских и 18 мушких и два редитеља: Душ. Кујунџић и Ст. Јовановића. Од женских одликују се својом смешњеном и уметничком игром наше познате снаге, госпође: Катаџа Мих. Лазића, Ј. Поповић, Л. Кујунџић а од млађих госпођице: Љубица Јовановић и Љубица Красић од којих је ова последња права љубимица публике.

Од мушких одликују се г. г. Мих. Лазић стари ветеран и бив. управник позоришта у Битољу, Душ. Кујунџић, Стев. Јовановић, Марко Јелић, Пешић, Илић и други. О свима њима као и о њиховој игри биће мало више речи доцније.

Парадокс

Овом приликом треба констатовати и један парадокс, који је у овоме: Нишко градско позориште је повлашћено. Као такво оно ужива од Државе и субвенцију у суми од 40.000.— динара годишње. Међутим Држава преко Финансиј-

Г-ђца Милчиновићева, ученица Маргарете Г-ђа Millčinovićeva, učenica Margarite Fro
Фроман у Загребу, наша млада балерина, man u Zagrebu, naša mlada balerina, angažo-
вана сада у Нјујорку.

Foto: Tonka — Zagreb

Čista umetnost: fotografski akt prvočasnog zatrebačkog ateljea „Tonka“.

Чиста уметност: фотографски акт првоочасног затребаčkog ateljea „Tonka“.

ских Управа узима од сваке представе 10% од бруто прихода, што износи укупно годишње много више, скоро дупло, од онога, што Држава даје на име субвенције. Другим речима: Држава му даје једном руком а другом му узима дупло више. И то се зове: Држава помаже позориште?!

Док Држава даје обласним позориштима у Скопљу, Новом Саду, Сплиту, Осеку, Сарајеву итд., по стотине хиљада, па можда и по читав милион, дотле од провинцијских, и ако повлашћених позоришта, она узима и оно што им тобож даје. Уметничко одјељење треба да се овим заинтересује и да нађе пута и начина да овог парадокса нестане. У опште, оно треба да поклони више пажње градским повлашћеним позориштима, која своју културну мисију врше под много тежим условима, путујући из места у место, него обласна, која седе стално у једном месту и опстанак им је више и боље обезбеђен.

Вл. Ст. Петровић

STROGO POVERLJIVO!

SAMO ZA SPLIĆANE: NIJE U PITANJU „MALA FLORAMYE“; TO LEPO DETE JE, NA PROTIV, JEDNA VAŠA OLAKŠAVNA OKOLNOST!

Ma, dragi моји Слиčани, нјесмо Вам ми delozi, negо се наš „fanatik drame“ serio zabrinuo. I, пошто је та njегова брига потекла из племенитих motiva, pušto sami нека је и Vi с njime podijelite, као што smo i mi uzeli na se svoj dio. To je sve.

Hoćete više? Molim, i to preko ledja „Novoga Doba“, које smatralo da treba da „zakači“ Comoedi-u.

Народно Pozorište u Splitu je državni institut i, прvenstveno, rasadnik kulture. U polemici se većina ljudi stavlja na apsolutno gledište; kompromisna stanovišta masama uopšte nisu simpatična iako vazda po njima trupkaju. I sad, kad ambiciozne polemičare, који су по правилу nepomirljivi — аksiom — razdelimo na dve grupe, добићемо с једне стране присталице, с друге противнике оперете — u državnome teatru.

Ne smećite ni za trenutak с uma: *U državnome teatru!*

Zato ste unapred izgubili partiju: u državnome teatru сме се ozbiljno govoriti само о „dramatofilima“, ту само они имају reč. „Operofili“ у неколико, „operetofili“ баš никако — сејмо да за неколико hiljada dinara општинске помоći otkupe od države право да repertoaru, за толико и толико sati nedeljno, подмећу ногу. Mi, истина, живимо у једном vremenu, kad pozorišni po-

setilac misli да за svojih nekoliko dinara има право на три sata pozorišta с правом poručivanja као дžezbendskoj kapeli. Da, on то право има, али не у državnome teatru, у који može ne ići, ако mu se ne svidja program. Ali državni teatar има свим друге задатке, — ili ga treba zatvoriti i otvoriti još koji kabaret више и još nekoliko kina. То је теорија које би се svakako trebalo držati. Najstrožije! Naročito у Umetničko me Odelenju Ministarstva Prosvete...

U praksi nismo tako strogi. U praksi правимо и kompromise, mi који nismo polemičari radi same polemike. U praksi smo mi prvi odali признање g. Tijardoviću i načinili reklamu njegovoј „Maloj Floramye“. Kad već opereta, više volimo našu operetu i naše motive. То је, valjada, van diskusije. I da se ne daje u Narodnom Pozorištu, mi bismo forsirali stvar, smatrajući да vršimo jednu svoju moralnu dužnost. Ovako, dozvolите nam bar, да grešeci se о svoje principe, time što ne smetamo, makar procedimo kroza zube своје pozoriшно credo. Izabrali smo zaista najblažiji način — да ga cedi неко оданде, sa as-tovanja, kao dopis, а не да Vam ga čitamo mi odavde, iz redakcije.

Jos nešto. Ja bih na primer, Beogradu најлепше препоручio „Malu Floramye“. Recimo za Manjež ili, možda, novinarima za njihovu забаву u „Luksoru“. Drugo je то, а друго repertoar državnog pozorišta! Ecco.

Nego pomerile se vrednosti i kriteriumi i zaslepljenost i demagogija пала на очи! (U umetnosti, бrrr, i то не само у Splitu!) Mi ovde, u redakciji „Comoedie“, — koji i volimo i razumemo muziku (verujte, nije muzika splićanski monopol!) — ipak još nismo толико cinici, да бисмо се izvlačili od извесних dužnosti zato što су one — neprijatne. На primer, да

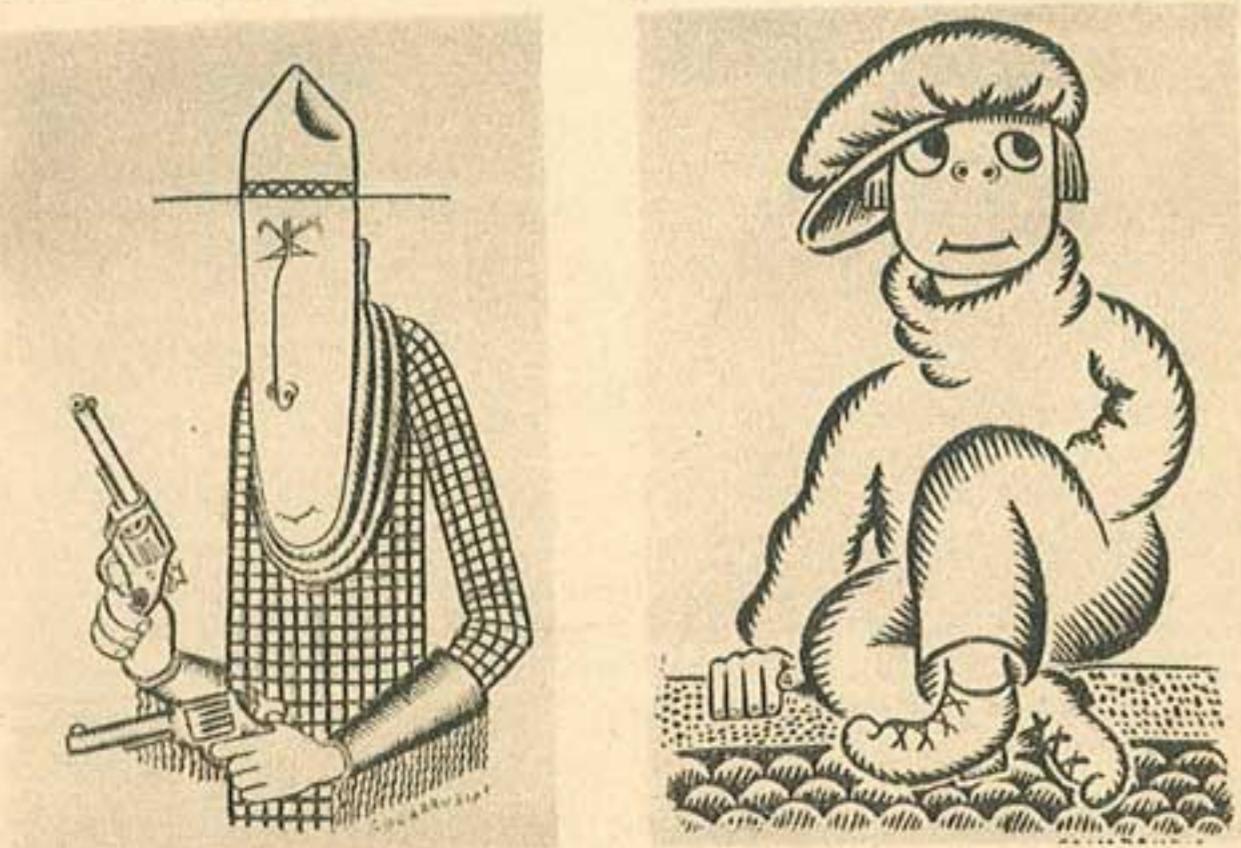
ЧУВАЈТЕ СВОЈЕ ЛИЦЕ

от штетног учника сапуна, који Вам производи бубуљице, лишаје, преране наборе и ине кожне маље. Употребљујте за прање лица јединно перфектно од много лечника препоручено средство Паришку емулзију

„Visagine Adelina Patti“

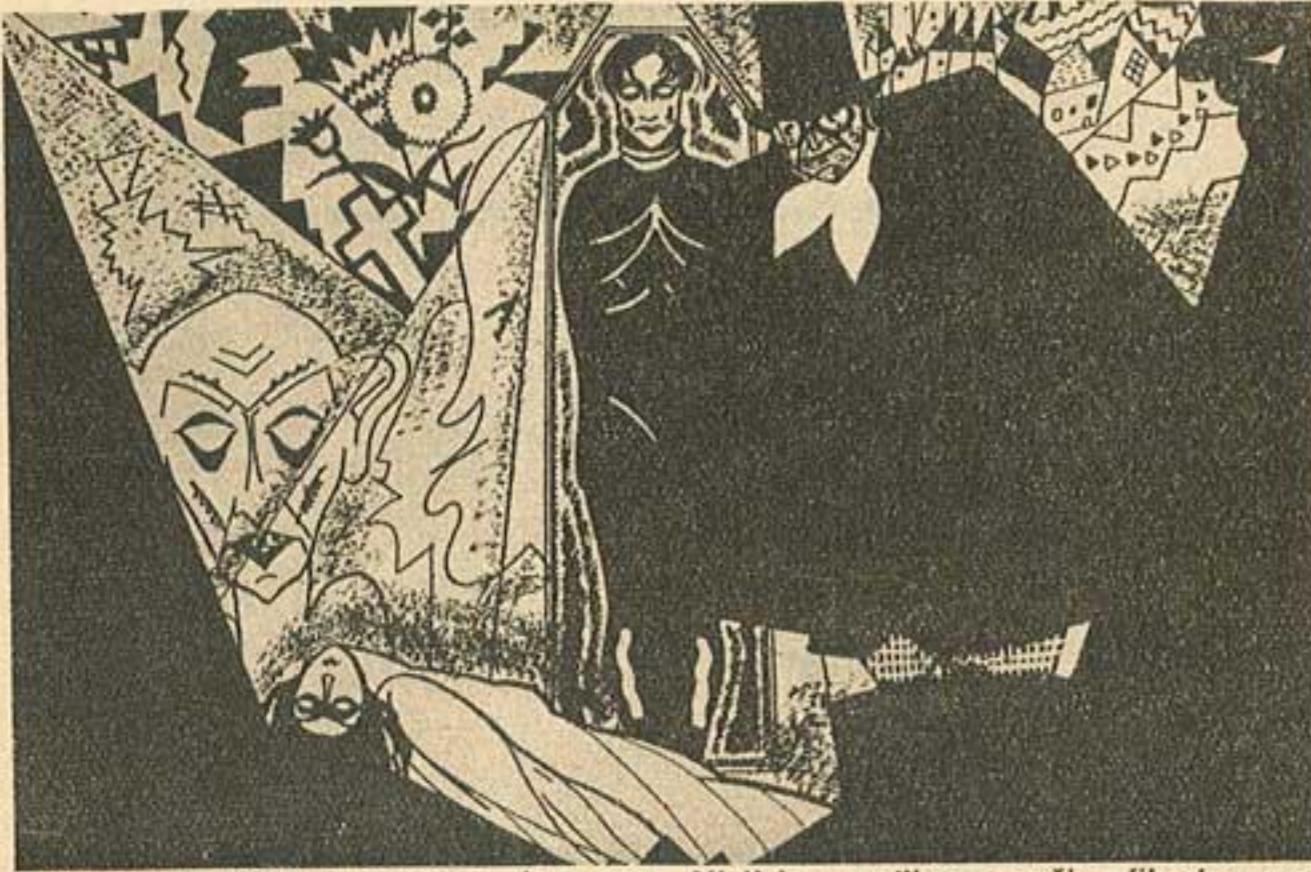
чиме ћете постићи трајну свежину тена и ослободити се сви у гожних нечистоћа. Признанице стижу дневно. Добива се у лекарнама, дрогеријама и парфумеријама уз цену од 30 динара по бочици. :—: Главно стовариште за Југославију;

Загреб, Гајева улица 8

наши филмски љубимци у карикатури: 1. Вилијам Харт, познати креатор каубојских вилмова; 2. Џеки Кујен, који нас је до Фад заносио гаменским улогама, а који од сада починje иigrati ozbiljnije uloge, као нпр. Хамлета и др.

Naši filmski ljubimci u karikaturi: 1. William Hart, poznati kreator kaubojskih filmove; 2. Jackie Coogan, koji nas je do sad zanosio gamenskim ulogama, a koji od počinje igrati ozbiljnije uloge, kao npr. Hamleta i dr.

Мистицизам великог немачког филмског уметника Конрада Фајта, креатора многих трагичних улога и присталице зенитизма.

Misticizam великог немачког filmskog umetnika Konrada Veidta, kreatora mnogih tragičnih uloga u pristalice zenitizma.

Политика и филм илити „Капитол (аристократија) и Капитал“: „Багдадски лопов“ и „Пештанска лупеж“. У главним улогама:

Дуглас Фербенкс и принц Виндишгрец.

Politika i film ili „Kapitol (aristokracija) i Kapital“; „Bagdadski lopov“ i „Peštanski lupež“. U glavnim ulogama: Douglas Ferbenks i princ Vindišgrec.

Splićanima „zagorčamo“ uživanje operete gorkom pilulom jednog mamenta, da se kasnije, kad „Mala Floramye“ bude „ispuhala“ ne pozivaju na te izuzetne dane i ne traže od Ministarstva Prosvete prvo operetu, pa tek posle toga dramu. Ili mislite zar ozbiljno, da smo mi ovde, u redakciji „Comoedi-e“, neke sadiste i zaista toliko nevropati, da puštamo onakove dopise iz golog uživanja za jednom „neukusnom persiflažom protiv splitskog gradjanstva“?

Dajte mi razuman razlog, pa da poverujem! Ili zar sadizmu ne treba razloga? Pa lepo, makar bili i „sadiste“ — čistote teatra! Od te „prljavštine“ nećemo prati ruke! Jer „Comoedia“ je, napokon, pozorišni list i mora imati i svoju pozorišnu pristojnost i načela. Tim gore po vreme i doba, kada se stega načela naziva torturom sadizma.

N. J.

У Загребу**Сен Сансова опера „Самсон и Далила“**

Партију Далиле пева као гошћа новоизгаждана чланница београдске опере, г-ђа Захарова.

Ових дана пева се ово дело великог Француза, које је, како вели „Хрватска позорница“, враћено из предратног у данашњи репертоар из истих разлога из којих је недавно дата и Пучинијева „Манон Леско“: *Самсон и Далила* има својих великих уметничких вредности и пуно је јаких ефеката, тако да ће га публика срдечно примити као што је то било и са „Манон Леско“, те ће се ова опера мочи да уврсти у стални оперски репертоар Загреба.“

Камил Сен-Санс се родио у Паризу 1835. г. Био пијаниста, органиста и композитор, ученик Халевија, Робера и Гуноа. 1870. г. остане без места, живи којекако, али никако не губи животну енергију и ради много и интензивно. Исте године постаје чланом Академије. Сен-Санс написао је неколико опере, а најуспелија је „Самсон и Далила“. Компоновао је: сценску музику, кантате, два ораторијума, две литургије, један реклијем, црквену музику, три симфоније, неколико симфонијских песама (Фаeton, Омфалин витао, Херкулова младост, Данс макабр), пет концерата за клавир, а има и доста дела које морије музике. — Сен-Санс је један од оних генијалних француских мајстора, који представљају све врлине и све слабости своје нације. Његово је становиште класицистично, али он употребљава и модерна изражавајна средства, у колико се не косе с неговим класицистичким начелима. Написао је велики број врло добрих музичких расправа, а уједно је стекао великих заслуга око издавања дела старијих мајстора.

О садржини опере и још понешто у идућем броју, у колико интересује све наше читаоце, и оне ван Загреба, којима је све ово већ речено.

Наши на страни**Извештај г. Анте Добронића**

Г. Анте Добронић, наш познати композитор и музички критичар, написао је чланак о нашој музичкој култури који је штампан у јануарској свесци велике америчке ревије „Музички тромесечник“ (The Musical Quarterly), који у Њујорку издаје О. Г. Сонек. Чланак носи наслов »A study of Yugoslav music« („Студија о ју. муз. музичи“) и својим опсежним садржајем у збијеној форми одликује се међу стручним чланцима познатих критичара Д. Б. Масона (Њујорк), Ж. Г. Продома (Париз), Гатија (Турин), Е. Истеле (Мадрид), Х. Антклифа (Лондон), А. Дамерији (Рим) и А. Кероа (Париз).

Osijek**Narodno Kazalište poslednjih dana**

Dramski novitet била је комедија Louisa Verneuillea „Rodjaka iz Varšave“ (Ma cousine de Varsovie) у prevodu г Владете Dragutinovićа. Успех је био леп. Režirao је г. Аса Gavrilović. Naslovnu је улогу играла г-да Greta Kraus. Ostale uloge: Lucienne — Nevenka Vincens — Barlović, Archibald — Аса Gavrilović, Hubert — Јосо Martinčević.

Opera је имала успело gostovanje koloraturne пјеваčice г-де Tinke Wesel-Polla, у operama „Traviata“ и „Seviljski brijač“.

Od *opereta* се stalno дају „Grofica Marica“ од Kalmana (до сада 42 пута) и „Orlov“ од Granichstädtена.

Репертоар**Београдско Народно Позориште**

Понедељак: „Борис Годунов“ и „Осма жена“; *Уторак:* „Многаја љета“ и концерат Годсенд; *среда:* „Лабудово језеро“ и „Затишје“; *четвртак:* „Боем“ и у Манежу; Вече друштва за заштиту животиња са Жиљуловљевим комадом „Изопачени свет“ и са новим балетским дивертисманом „Басне“; *петок:* „Кармен“ и Вече Музичке Школе; *субота:* „Смрт Уроша V“ и „Пег, срце моје“; *петочја:* Царска невеста са г-ђом Захаров као Љубашом по подне, у вече „Подвалја“, а у Манежу: у 11 сати концерат руског Народног Универзитета, поподне „Тартиф“, увече „Осма жена“. У други понедељник: Сотировићев јубилеј.

Душан С. Николајевић, писац комада „Многаја љета“, који се први пут давао у београдском Народном Позоришту 20. II. 1926.

Dušan S. Nikolajević, pisac komada „Mnogaјa Ijeta“, koji se prvi put davao u beogradskom Narodnom Pozorištu 20. II. 1926.

— Foto: Вл. Бенчић, Београд —

Одговорни уредник Никола Б. Јовановић. Власник „Илустрација“, Београд. Годишња претплата 180 динара; полугодишња 90 динара; тромесечна 45 динара. Претплата се шаље у Београд, Косовска улица, 11. — „Макарије“ А. Д. Земун.